

Commissie
van Toezicht
Gent

JAARVERSLAG 2021
COMMISSIE VAN TOEZICHT
BIJ DE GEVANGENIS TE GENT

Inhoud

1. De Commissie van Toezicht	1
1.1. Samenstelling	1
1.2. Werking	1
1.3. Behandeling van verzoeken van gedetineerden	3
1.4. De Commissie in cijfers	5
2. De penitentiaire inrichting	6
3. Het toezicht	7
3.1. Belangrijkste thema's die werden opgemerkt door de CvT's	7
3.2. Transversaal thema van het jaar 2021 : infrastructuur	21
4. Het beklagrecht	24
5. De drie belangrijkste besluiten en aanbevelingen van de CvT voor het jaar 2021 29	
6. Belangrijkste uitdagingen van de CvT en belangrijkste werkdomeinen voor het jaar 2022	30

1. De Commissie van Toezicht

1.1. Samenstelling

Samenstelling 1/1/2021	
Tine Clarysse	Commissielid
Dirk Costers	Commissielid/Lid van de Klachtencommissie
Cheyenne David	Voorzitter (sinds oktober 2020)
Philippe Deridder	Commissielid
Vincent Eechautd	Commissielid/Voorzitter Klachtencommissie
Mohamed El Bakali	Commissielid
Elias Hemelsoet	Commissielid
Heleen Lauwereys	Commissielid
Pierre Lefranc	Commissielid
Gerrit Stassyns	Commissielid/Lid van de Klachtencommissie
Louis Thienpont	Commissielid - arts
Philippe Thion	Commissielid/Ondervoorzitter (sinds oktober 2020)
Griet Van den Berghe	Commissielid
Karen Verpoest	Secretaris

Samenstelling 31/12/2021	
Tine Clarysse	Commissielid
Dirk Costers	Commissielid/Lid van de Klachtencommissie
Cheyenne David	Voorzitter (sinds oktober 2020)
Philippe Deridder	Commissielid
Vincent Eechautd	Commissielid/Voorzitter Klachtencommissie
Mohamed El Bakali	Commissielid
Elias Hemelsoet	Commissielid
Ruth Cheyns	Commissielid
Fien Van Damme	Commissielid
Stephanie De Clercq	Commissielid
Pierre Lefranc	Commissielid
Gerrit Stassyns	Commissielid/ Lid van de Klachtencommissie
Louis Thienpont	Commissielid - arts
Philippe Thion	Commissielid/Ondervoorzitter (sinds oktober 2020)
Luc De Bie	Commissielid
Karen Verpoest	Secretaris

1.2. Werking

De Commissie van Toezicht (hierna: CvT) Gent vergadert elke eerste dinsdag van de maand in het zgn. 'CBM-lokaal' van de gevangenis van Gent. In 2021 verliep het overgrote deel van de maandvergaderingen noodgedwongen online (Teams-omgeving) omwille van de coronamaatregelen.

Elke maand vaardigt de CvT twee commissieleden af die gedurende een maand als maandcommissaris fungeren. In principe leggen zij samen minstens 1 keer per week een bezoek af aan de gevangenis en ontvangen zij op dat moment de gedetineerden die een verzoek tot gesprek indienden.

Om de informatiedoorstroom zo goed mogelijk te laten verlopen, werkt de CvT Gent normaal gezien met een geschrinkt systeem : één van de twee maandcommissarissen wordt halverwege de maand afgewisseld door een volgende maandcommissaris. De andere maandcommissaris wordt op het einde van de maand vervangen. Gezien het vertrek van een aantal commissieleden en beperkte beschikbaarheid bij sommige andere commissieleden om het maandcommissariaat op te nemen, konden we deze werkwijze niet altijd hanteren en was er de facto vaak slechts één maandcommissaris die bezoeken aflegde.

De maandcommissarissen maken een maandrapport op dat het voorwerp van bespreking uitmaakt op de daaropvolgende vergadering. Er wordt op dat moment dieper ingegaan op die verzoeken waarbij de bemiddeling moeilijk loopt, die mogelijks wijzen op een structureel probleem, of waarbij het plan van aanpak voor de maandcommissarissen niet duidelijk is en afstemming over de verdere aanpak zich opdringt.

De Voorzitter gaat maandelijks in gesprek met de Directie. De te bespreken punten worden eerst op de maandelijks vergadering bepaald. De bedoeling is ook dat de Directie regelmatig wordt uitgenodigd om in dialoog te gaan met de voltallige CvT op de maandelijks vergadering. In 2021 gebeurde dit voor het eerst, maar door de coronamaatregelen en het digitaal vergaderen werd deze aanpak nog niet herhaald of structureel ingebed.

In het verdere verleden nodigde de Commissie op regelmatige basis andere diensten in de gevangenis uit voor een overleg (JWW, vertegenwoordigers van erediensten, medische dienst, PSD,...). Ook maakte de CvT zich kenbaar bij het personeel door deelname aan vormingsdagen voor de penitentiaire beambten (hierna: PB). Ook deze intentie kon vooralsnog niet worden opgenomen door de coronaomstandigheden. De CvT wenst dergelijke initiatieven in de toekomst opnieuw op te nemen.

Zoals het in heel wat maatschappelijke contexten opnieuw een moeilijk jaar was, was dat voor onze CvT niet anders. De coronacrisis en de daarmee samenhangende maatregelen dwongen ons tot aanpassingen in onze werkwijze. Daarnaast hebben we ook enkele ontslagen moeten verwerken, waardoor de continuïteit van de werking van de CvT onder druk kwam te staan (in bijzonder wat de maandcommissariaten betreft). De facto moet er vaak teruggevallen worden op dezelfde mensen. Deze problematiek wordt nog versterkt door de opstart van de Klachtencommissie, dat niet gepaard ging met een bijkomende omkadering. De opstart van de Klachtencommissie zorgt er wel voor dat de commissieleden die zetelen in de Klachtencommissie geen rol meer kunnen opnemen als maandcommissaris. Over deze kwestie en in het bijzonder de dubbele en duidelijk te onderscheiden rol van de CvT (bemiddeling en toezicht) en Klachtencommissie (delibereren en recht spreken) dient de Centrale Toezichtsraad voor het

Gevangeniswezen (hierna: CTRG) zich naar onze mening grondig te buigen¹. Een helder en transparant werkingskader voor de CvT, de Klachtencommissie en hun onderlinge verhouding is noodzakelijk om een vlotte, deontologisch correcte en juridisch sluitende werking te waarborgen.

1.3. Behandeling van verzoeken van gedetineerden

De CvT Gent wordt in de overgrote meerderheid van de gevallen gevat door de gedetineerde zelf die daartoe een rapportbriefje kan deponeren in de brievenbus van de Commissie. Op elke vleugel, in het centrum en in de veilige inkom, hangt een brievenbus. Daarnaast wordt de CvT soms ook aangesproken door penitentiair beambten, andere diensten in de gevangenis (JWW, morele consultants,...) of externen (advocaat, familielid van gedetineerde), al is dit aantal zeer gering. Dat staat de CvT niet in de weg om geregeld zelf, spontaan gesprekken aan te knopen met het personeel van de gevangenis. Dat stelt ons in onze werking in staat om verschillende perspectieven mee te nemen in de bezoeken en een verbindende rol op te nemen.

Tijdens hun wekelijks bezoek aan de gevangenis legen de maandcommissarissen de brievenbussen en gaan ze in gesprek met de gedetineerden die hen hierom verzoeken. Deze gesprekken vinden plaats in een gesprekslokaal of uitzonderlijk op cel, wat in de afgelopen periode meestal vermeden werd (Covid-maatregelen). Een gesprekslokaal biedt tevens het voordeel van privacy in het geval dat gedetineerde mensen niet alleen op cel zitten. Indien de maandcommissarissen een bemiddeling nodig achten, nemen zij contact op met de Directie (op vraag van de Directie gebeurt dit bij voorkeur via mail). De maandcommissarissen bezoeken wekelijks ook de gedetineerden die in de strafcel zitten om de omstandigheden daar te evalueren. Daarbij worden telkens de aanwezige documenten nagelezen en gecontroleerd (zijn de nodige registers aanwezig) en wordt (in zoverre mogelijk) een kort gesprek gevoerd met de gedetineerde en de aanwezige PB over de aanleiding tot opsluiting in de strafcel en hoe dit verlopen is.

Er werden in 2021 in totaal 140 verzoeken ingediend bij de CvT. Voor de gedetailleerde cijfers op maandniveau, zie 1.5b. Bij een bezoek gaat de maandcommissaris in beginsel ook langs in de strafcellen. Deze bezoeken vallen niet onder de noemer 'ingediende verzoeken' en werden derhalve niet mee in rekening genomen.

Een knelpunt dat blijft bestaan is het ontbreken van anonimiteit om een klacht in één van de brievenbussen te deponeren in hoofde van de gedetineerden en geïnterneerden. Op verschillende momenten werd ons aangegeven dat het deponeren van een klachtenbriefje in onze brievenbussen verhinderd of verboden werd door de penitentiair beambten. Daarnaast geven sommige gedetineerden aan geïnterneerd te worden door het gevangenispersoneel na het contacteren van de CvT.

Een andere problematiek betreft de hoeveelheid aan anderstaligen en de beperkte geletterdheid in de gevangenis. Heel wat gedetineerden zijn het Nederlands slechts

---

¹ Naar we vernomen hebben, is de CTRG zich bewust van de uitdaging die de introductie van de Klachtencommissies met zich meebrengt, en zal dit onderwerp gethematiseerd worden op de eerstvolgende Dag van de Commissies van Toezicht om tot gedragen voorstellen aan de Centrale Toezichtsraad te komen.

beperkt machtig. Bovendien creëert schriftelijke communicatie onvermijdelijk een bijkomende drempel, zijnde de schriftelijke vaardigheid naast de mondelinge taalvaardigheden. Zowel voor anderstaligen als voor laaggeletterden kan dit een belemmering vormen om beroep te doen op de CvT (en bij uitbreiding de Klachtencommissie).

Deze knelpunten en vaststellingen zetten ons aan het denken over andere methodieken om de toezichtsrol terdege en in de breedte, voor álle gedetineerden en geïnterneerden, volwaardig op te nemen. Triangulatie van de toezichtsmethodieken is een onmisbare voorwaarde om de wettelijk gedefinieerde toezichtsrol van de CvT volwaardig te realiseren. Naast de vraaggestuurde werking via de klachtenbriefjes en brievenbussen, werd daarom overwogen om gericht enkele thematische onderzoeken op het getouw te zetten. Zo startten we o.a. werkgroepen op m.b.t. het steunfonds, de strafcellen, steekproefdagen, etc.

Als derde methodiek introduceerden we de zgn. 'steekproefgesprekken', waarbij maandelijks in een specifiek deel van de gevangenis (gang X, verdieping Y) enkele gesprekken worden gevoerd met gedetineerden en geïnterneerden uit willekeurig uitgekozen cellen. We ontwikkelden gezamenlijk een generieke vragenlijst (zie sjabloon als bijlage bij dit rapport) om te peilen naar de detentieomstandigheden, de behandeling door het personeel, etc. om op die manier een breder beeld te krijgen dan enkel hetgeen we via de klachtenbriefjes en de daaropvolgende gesprekken te lezen en te horen krijgen.

1.4. Introductie en in gebruik name van de CVT Sharepoint pagina's.

Na een initiële algemene online introductie sessie op 14 December 2020 namen de twee kandidaat SPOC's-IT leden van de CvT Gent deel aan de digitale informatie sessie/-training van 9 Maart 2023 georganiseerd door de CTRG. Tijdens deze infosessie werd de structuur en werking van de Sharepoint uiteengezet.

Hierna ontvingen alle SPOC's een log-in en paswoord (geldig gedurende 7 dagen) om toegang te krijgen tot de Sharepoint van hun CvT. Hierdoor konden zij zich de structuur en werking van de Sharepoint eigen maken en antwoorden op toekomstige vragen vanwege de leden van hun CvT.

Ter voorbereiding van een daaropvolgende interne CvT Sharepoint-opleiding door de SPOC's werd daarop een desbetreffend informatief presentatie-filmpje gestuurd naar alle leden van CvT Gent.

Na een experimentele fase greep op 19 Mei 2021 dan een eerste interne CvT Gent online Sharepoint opleiding plaats gevolgd door een Q&A-sessie. Wie niet kon deelnemen kreeg nog een kans bij twee volgende gelegenheden. Sindsdien is de Sharepoint vooral in gebruik door de leden die zich kwijten van de CVT Gent administratieve taken.

Aanvankelijke inlogmoeilijkheden doen zich niet langer voor en alle CVT leden beschikken nu over een duidelijke en handige Sharepoint handleiding zodat momenteel één POC kan

instaan voor support of voor het occasioneel oplossen van IT-problemen (eventueel via de IT-persoon van de CTRG).

1.5. De Commissie in cijfers

a. Aantal maandelijks vergaderingen

De CvT Gent vergadert iedere 1e dinsdag van de maand. De meerderheid van de leden was aanwezig op de vergaderingen. Concreet werd op de volgende momenten een maandvergadering gehouden (data + aantal aanwezigen):

- 5 januari – 13 leden
- 2 februari – 13 leden
- 2 maart - 14 leden
- 6 april – 12 leden
- 4 mei – 15 leden
- 1 juni – 10 leden
- 6 juli – 7 leden
- 3 augustus – 9 leden
- 7 september – 11 leden
- 5 oktober – 12 leden
- 2 november – 10 leden
- 7 december – 14 leden

b. Aantal bezoeken in de penitentiaire inrichting

Er werden in totaal 47 bezoeken afgelegd aan de gevangenis. Dit resulteert in een gemiddelde van ongeveer 1 bezoek per week op jaarbasis. Opgesplitst per maand geeft dit het volgende beeld:

- Januari – 4 bezoeken
- Februari – 4 bezoeken
- Maart – 4 bezoek
- April – 5 bezoeken
- Mei – 5 bezoeken
- Juni – 4 bezoeken
- Juli – 4 bezoeken
- Augustus – 4 bezoeken
- September – 5 bezoeken
- Oktober – 4 bezoeken
- November – 4 bezoeken
- December – 5 bezoeken

2. De penitentiaire inrichting

De gevangenis van Gent is in de eerste plaats een arresthuis voor mannen uit het gerechtelijk arrondissement Gent en voor vrouwen uit de arrondissementen Gent, Oudenaarde en Dendermonde. Er verblijven ook veroordeelden in afwachting van hun overbrenging naar een strafhuis. Daarnaast wordt ook een vrij groot aantal geïnterneerden gehuisvest in Gent die afhangen van de Kamer tot Bescherming van de Maatschappij in afwachting van een oriëntatie naar een gepaste behandelingssetting, of naar een Forensisch Psychiatrisch Centrum (hierna: FPC). Zij worden opgevangen door een zorgteam. De huidige toestand en zorgt voor geïnterneerden in de Gentse gevangenis wordt verder toegelicht onder punt 3.1. "Belangrijkste thema's die werden opgemerkt door de CvT".

Hoewel er in artikel 14, 15 en 49 tot 52 van de Basiswet sprake is dat gevangenissen of delen van een gevangenis kunnen ingedeeld worden volgens bestemming en dat er andere regimes en bepalingen mogelijk zijn voor verschillende groepen gedetineerden, merken we dat deze regelgeving maar gedeeltelijk uitvoering vindt in de Gentse gevangenis. Zo worden beklaagden en veroordeelden in de gevangenis van Gent constant vermengd, terwijl wetenschappelijke evidentie aantoont dat beide groepen andere noden hebben en best gescheiden worden. De scheiding is iets beter wat de geïnterneerden en de vrouwen betreft.

Behoudens individuele aanpassingen omwille van de penitentiaire veiligheid, genieten alle categorieën gedetineerden (beklaagden, veroordeelden, geïnterneerden) de facto hetzelfde regime. Dit omvat, al dan niet in beperkte mate, de mogelijkheid om in dezelfde bezoekersruimte bezoek te ontvangen, te telefoneren, te werken, deel te nemen aan sport- en ontspanningsactiviteiten, en opleidingen. De Basiswet schrijft echter voor dat verdachten gescheiden moeten worden van de veroordeelden (zie hiervoor de artikelen 11, 14, 15 en 49-52 van de Basiswet).

In de onderstaande tabel volgt een overzicht van de bevolking van de gevangenis van Gent per maand voor het jaar 2021 (theoretische capaciteit = 384):

2021	<i>Gevangenisbevolking (maand per maand)</i>
Januari	405
Februari	425
Maart	431
April	413
Mei	387
Juni	416

Juli	404
Augustus	402
September	411
Oktober	422
November	438
December	454

Uit dit overzicht leren we dat de Gevangenis van Gent systematisch wordt getroffen door het probleem van overbevolking, en dit voor alle maanden. In de maand december is zelfs sprake van een overbevolking van 70 gedetineerden bovenop de theoretische maximumcapaciteit van 384.

3. Het toezicht

3.1. Belangrijkste thema's die werden opgemerkt door de CvT's

In wat volgt komen achtereenvolgens belangrijke thema's binnen de toezichthoudende rol van de CvT aan bod. Rond het thema 'infrastructuur' zijn er tal van zorgen. Dit brede thema wordt behandeld in een volgend hoofdstuk, aangezien dit het transversaal thema van 2021 betreft.

a. Medische zorg voor alle gedetineerden

De opvolging van patiënten met een grotere of acute zorgvraag, laat soms te wensen over. Dit is vooreerst en vooral te wijten aan het gebrek aan capaciteit. Het medisch personeel heeft momenteel veel te weinig tijd per gedetineerde om de vele zorgvragen te kunnen behandelen. Dit zet het recht op medische basiszorg danig onder druk.

De bezorgdheid van de CvT in deze, gaat niet zozeer over de kwaliteit van het werk dat door de medische dienst geleverd wordt. Het betreft eerder de (on)mogelijkheid van de medische dienst om het kwantitatieve luik voldoende tegemoet te komen. De CvT heeft met andere woorden veel vertrouwen in de manier waarop het medisch personeel met de zeer beperkte mogelijkheden maximale hulp poogt te verlenen, maar maakt zich zorgen over de zware ondercapaciteit om de nodige zorgen te kunnen organiseren. Het is om die reden dat het grondrecht op medische zorg herhaaldelijk wordt geschonden.

Het feit dat het recht op medische zorg onder druk staat, heeft in de eerste plaats een negatief effect op de gedetineerden en in het bijzonder zij die (reeds) met gezondheidsproblemen te kampen hebben. A fortiori geldt dit ook voor de geïnterneerden. Deze groep hoort eigenlijk niet thuis in de Gentse gevangenis en behoeft gespecialiseerde hulp die niet of nauwelijks beschikbaar is.

De druk op bovenvermelde medische zorg, wordt bevestigd bij de wekelijkse bezoeken aan de strafcellen/beveiligde cellen². Deze bezoeken wekken de indruk de mentale staat van geïnterneerden en/of gedetineerden maand na maand verslechtert en in sommige gevallen escaleert. Sommigen komen er telkens opnieuw terecht. Grieven die geregeld gemeld worden door de gedetineerden zijn, o.a.:

- Trage reacties van de gevangenisdirectie in het geval van hulpvragen naar psychologische en/of psychiatrische hulpverlening;
- Een ontbrekend antwoord van de directie bij dergelijke hulpvragen;
- Medische adviezen worden in het licht van opvolging in het verleden ontoereikend of niet adequaat bevonden.

Een bredere omkadering is noodzakelijk, zoals onderstaande quotes van gedetineerden en cases van maandcommissarissen illustreren:

Quote: *“Ik heb aangepaste medicatie gevraagd omdat ik borderline heb. Buiten de gevangenis gebruik ik heroïne waardoor mijn stemmingen meer afgevlakt zijn maar hierbinnen krijg ik methadon en nu ze die dosissen afbouwen heb ik schrik dat mijn borderline terug naar boven zal komen en ik hierdoor problemen zal krijgen. Ik wil hiervoor een afspraak bij de psychiater om deze zorg verder te bespreken, maar het lukt mij niet in een afspraak te bekomen.”*

Case: *“Een gedetineerde liet ons verstaan dat er geen radiografie buiten de gevangenis mag gebeuren, rechtstreeks vanuit de strafcel, en dit uit veiligheidsoverwegingen. In dit concrete geval leidde dit er toe dat een gedetineerde gedurende 12 dagen zonder diagnose/behandeling bleef, terwijl het om een ernstige situatie ging waar een operatieve ingreep uiteindelijk nodig bleek.”* Deze casus toont hoe het recht op medische verzorging in de gevangenis doorkruist wordt door veiligheidsoverwegingen, een gebrek aan middelen en een personeelstekort.

Case: *“De gedetineerde heeft pijnlijke knieën (allebei gebroken geweest) en kan niet op een normale manier de trap nemen. Toch geeft ze aan dat haar geweigerd wordt de lift te nemen en dat ze geen wandelstok krijgt uit veiligheidsoverwegingen. Hierdoor gaat ze maar heel weinig wandelen, iets wat ze anders graag meer zou doen.”* Deze casus toont hoe moeilijk het kan zijn voor mindervalide gedetineerden om in detentie te verblijven. In een vergelijkbare casus ging een vrouw niet meer wandelen, omdat ze er herhaaldelijk op werd aangesproken dat ze te traag is en daardoor de bewegingen naar de koer in het honderd laat lopen.

---

² De strafcellen en beveiligde cellen betreffen twee duidelijk onderscheiden categorieën cellen en verwijzen naar onderscheiden onderliggende maatregelen. In de gevangenis van Gent is dit onderscheid echter vaak moeilijk te maken, aangezien het in de praktijk over dezelfde cellen gaat. Een onderscheid kan dus enkel gemaakt worden op basis van de aanwezige documentatie of mondelinge toelichting bij de genomen maatregel.

b. Zorg op maat voor geïnterneerden

Geïnterneerden bedragen een aanzienlijk deel van de totale gevangenisbevolking (in november 2021 was er een piek van 77 geïnterneerden op 438 geïnterneerde mensen). Dit aantal ligt niet alleen hoog, de gevangenis van Gent is in principe ook niet voorzien voor deze doelgroep. Dat betekent dat de nodige psychiatrische en psychosociale hulpverlening niet kan worden aangeboden en dat het personeel niet altijd opgeleid is om met de problematieken van geïnterneerden om te gaan. Bovendien stellen we vast dat gedetineerden en de geïnterneerden in grote mate op dezelfde plaats worden opgesloten en dat er geen sprake is van strikt gescheiden afdelingen en/of omkadering. De gevangenis van Gent deed weliswaar inspanningen om geïnterneerden maximaal te groeperen in Vleugel C (waar het Zorgteam en de zorgwandeling plaatsvinden), maar ook in andere vleugels bevinden zich nog op verschillende plaatsen geïnterneerden. Daarmee wordt aan deze groep de noodzakelijke medische zorg en hulpverlening op maat ontzegd.

Vanuit de gestelde noden, lijken volgende aanbevelingen ons aangewezen om het grondrecht op medische zorg en zorg op maat van geïnterneerden te waarborgen voor alle gedetineerde mensen:

- Voldoende (medisch) geschoold personeel: uitbreiding verpleging medische dienst en aanbod psychiater, op alle dagen van de week
- Beschikbaarheid van gespecialiseerde medische hulp wanneer nodig
- Preventief aanbod psychische zorg (individueel/groepsaanbod)
Opleiding voor PB's omtrent psychische ziekte + praktische toepassing in de gevangenis

c. Strafcellen en beveiligde cellen

Strafcellen worden hoofdzakelijk voor twee doeleinden gebruikt, namelijk uit veiligheidsoverwegingen (beveiligde/prikkelarme cel) en naar aanleiding van een tuchtrechtelijke inbreuk (strafcel). De aanleiding daartoe betreft respectievelijk een veiligheidsmaatregel of een strafmaatregel:

- Veiligheidsmaatregel: isolatie ter bescherming van de gedetineerde zelf en/of derden zoals medegedetineerden of gevangenispersoneel;
- Strafmaatregel: isolatie als straf, waarbij een strafmaat bepaald wordt voor een fout begaan door de gedetineerde.

Daarbij schat de gevangenisdirectie zelf de toerekeningsvatbaarheidvraag in ('Is de persoon in kwestie verantwoordelijk voor het gestelde gedrag?'). De locatie (de strafcel) en de behandeling in de strafcel zijn dezelfde bij inveiligheidsstelling of als strafmaat. Daardoor wordt dit in beide gevallen voor gedetineerden en geïnterneerden als straf gepercipieerd en is het onderscheid tussen beide voor de betrokkenen vaak niet

duidelijk. Een verschil dat wordt aangehaald is dat de feiten bij veiligheidsoverwegingen niet als verzwarend in het persoonlijk dossier worden gezien.

Concreet gaat het bij de strafcellen om een kleine cel met een plastieken matras op een verhoging, enkele velletjes wc-papier, een toilet dat niet door de gedetineerde zelf maar enkel door het personeel van buitenaf kan worden doorgespoeld (dit geeft permanent een doordringende geur af), en een in de muur verwerkt krijtbord waar gedetineerden op kunnen schrijven of tekenen. Op vraag kan men beschikken over enkele tijdschriften, literatuur, een klachtenformulier, een blad papier en één plooibare balpen. Telefonie is in principe ook beschikbaar, maar was in het afgelopen jaar gedurende een langere periode defect. Dagelijks passeert het (medisch) personeel en iemand van de directie om de persoon in de strafcel en zijn/haar toestand op te volgen. Dagelijks worden er maaltijden aangeboden die in cel kunnen genuttigd worden. Sociaal contact beperkt zich grotendeels tot het contact met het aanwezige personeelslid, en hangt af van de bereidheid tot gesprek van het individuele personeelslid.

De CvT kan zich niet van de indruk ontdoen dat er soms snel wordt overgegaan tot een beslissing om te isoleren. Afgaande op de getuigenissen die we te horen krijgen en duiding bij beslissingen, lijkt het soms dat onrustig gedrag (bijvoorbeeld enkele keren op het winket kloppen) of verbaal agressief gedrag, dan wel het niet akkoord gaan met een bevel van een beambte al voldoende kunnen zijn tot een beslissing van de directie om tot individuele isolatie over te gaan. Zo kan het verstoren van de rust heel gauw resulteren in de straf om naar de strafcel te gaan.

In de strafcel ziet de maandcommissaris al te dikwijls bijzonder kwetsbare gedetineerden die zich in een deplorabele en mensonterende toestand bevinden, meestal als gevolg van psychische problemen (fundamentele rechten, zoals het recht op douche, wordt hen soms bijkomend ontzegd wanneer ze zich ook op strafcel niet correct (genoeg) gedragen).

Dat het hierbij soms gaat over zeer kwetsbare gedetineerden met een psychische en soms zelfs psychiatrische voorgeschiedenis (bv. geïnterneerden), lijkt niet altijd mee te wegen in de beslissing. De CvT vraagt zich af of de Directie wel voldoende in rekening brengt hoe groot de impact van langdurige isolatie kan zijn op het psychisch welzijn van reeds (zeer) kwetsbare gedetineerden. Zo rijst de vraag of een geïnterneerde patiënt bij wie de stoppen doorslaan door overprikkeling en frustraties allerhande wel adequaat opgevangen wordt door hem meer dan een week in complete isolatie op te sluiten en hem met geneesmiddelen (doorgaans gedwongen inspuitingen) terug tot kalmte te brengen. Het spreekt voor zich dat de plaatsing in een straf- of veiligheidscel nooit een alternatief kan zijn voor het verlenen van de noodzakelijke kwaliteitsvolle gezondheidszorg.

Om deze ernstige problematiek op korte termijn aan te pakken, zijn minstens volgende acties volgens de CvT aan de orde:

- Uitwerking van een alternatief voor de strafcellen voor geïnterneerden;

- Voorzien in gepaste opvangmogelijkheden voor geïnterneerden, waar zowel de materiële omgeving en de omkadering aangepast zijn aan de specifieke noden van deze doelgroep;
- Preventieve zorg voor geïnterneerden zolang zij zich nog in de gevangenis bevinden door o.a. psychosociale, psychologische en psychiatrische hulpverlening aansluitend bij individuele noden;
- Uitwerken van een alternatieve werking voor geïnterneerden wat betreft bestraffing en inveiligheidsstelling;
- Voorzien in alternatieve en minder stringente oplossingen in geval van minder ernstige ordeverstoring of een onderliggende psychiatrische problematiek, zoals bijvoorbeeld time-out ruimtes;
- Heldere communicatie én een duidelijk onderscheid in de toepassing van straffen en inveiligheidsstelling, ter verduidelijking van geïnterneerden.

De CvT heeft oog voor de bijzonder moeilijke situatie waarin de Directie moet optreden en de beperkte middelen die zij ter beschikking heeft. Tezelfdertijd vraagt de CvT zich openlijk af of de Directie individuele isolatie wel steeds beschouwt als laatste redmiddel (ultimum remedium) en voldoende tijd neemt om andere, minder verregaande maatregelen in haar beoordeling mee te nemen. In een aantal gevallen zou fysieke of verbale agressie misschien zelfs kunnen vermeden worden als een beambte of een directielid de betrokken gedetineerde maar naar behoren had geïnformeerd over het hoe en het waarom van een bepaalde maatregel (bv. een naaktfouille) of geluisterd had naar de precieze reden waarom een gedetineerde zich niet correct gedraagt (bv. maagpijn, de frustratie over een geannuleerde videovisit, of een geplande transfer).

Er wordt in de praktijk zeer weinig gedifferentieerd in de sancties die kunnen worden getroffen. Wellicht houdt dit verband met het feit dat er ook niet of nauwelijks gedifferentieerd wordt in de regimes van de verschillende categorieën van gedetineerden (het onderscheid tussen mannen en vrouwen uitgezonderd). Een oordeelkundig onderscheid tussen gedetineerden in voorhechtenis, veroordeelden ten gronde en patiënten (geïnterneerden) wordt in de Gentse gevangenis niet (of minstens niet op een voor ons zichtbare manier) gemaakt. Van een gefundeerde visie om te differentiëren in de behandeling van verschillende doelgroepen en profielen van gedetineerde mensen lijkt er dan ook geen sprake. Werken met gesloten en open regimes, privileges toekennen aan gedetineerden die voorbeeldig gedrag stellen (zoals bv. de mogelijkheid tot werken) worden reeds in andere gevangenissen toegepast, maar konden we vanuit onze werking niet vaststellen in die van Gent.

Om de juistheid van beslissingen tot isolatie te beoordelen, zou het Beklagerecht soelaas kunnen bieden, al is de kwetsbaarheid van sommige gedetineerden dermate groot, dat zij niet altijd de juiste weg naar de Klachtencommissie kunnen vinden (sommigen kunnen lezen noch schrijven). Wat de meer formele kant van de zaak betreft, lijkt alles er wel op te wijzen dat het verplicht dagelijks bezoek van de Directie en de arts wordt nageleefd.

Ten slotte wijst de CvT er opnieuw op, net zoals in voorgaande jaarverslagen reeds aan de kaak werd gesteld, dat aan de celdeur niet altijd een kopie voorhanden was van de voor de isolatie relevante beslissingen (bv. tuchtbeslissing). De Directie heeft dit opgenomen. Sindsdien is de situatie merkkelijk verbeterd.

Dit neemt niet weg dat de motivering van de beslissingen nog steeds beter kan. Te vaak moeten we vaststellen dat 'het verstoren van de orde en veiligheid' als reden wordt aangehaald. Dit rekbare begrip vergt verdere verfijning: het onderscheid tussen 'orde' en 'veiligheid' alleen al, maakt in deze een wezenlijk verschil. Kloppen op de deur, niet reageren op 'bevelen' of 'eisend gedrag' lijken ons niet steeds gegronde redenen om tot isolatie over te gaan. Dit lijken eerder gronden voor lichtere sancties, nota's in observatiefiches, afnemen van privileges. Het overgaan tot isolatie lijkt ons in een aantal gevallen voorbarig en disproportioneel.

Functioneren van penitentiair beampten

Er is een kern aanwezig van correcte, geduldige PB's waarbij overleg en dialoog met de gedetineerden tot de dagelijkse praktijk behoort. Helaas staat dit niet in de weg dat klachten inzake discriminatie en racisme die binnenkomen bij de CvT in een stijgende lijn (blijven) zitten.

De opleidingsgraad van de nieuwe PB's wordt door de Directie aangeduid als één van de oorzaken van de minder kwalitatieve aanpak van PB's. De opleiding is niet meer zo kwalitatief wat de (kwaliteit van) instroom van de nieuwe PB's beïnvloedt. Het blijkt voor de Directie zeer moeilijk om voldoende, geschoold en kwaliteitsvol personeel te vinden.

Het identificeren van de PB's door de gedetineerden of leden van de CvT wordt meer dan eens verhinderd doordat sommige PB's geen badge dragen. Illustratief hiervoor is de volgende ontvangen grief:

"De cel werd vergeten bij een wandeling? Wanneer ik de PB van dienst aansprak, zei deze 'jammer'. Ik weet de naam van de PB niet, omdat er geen naamkaartje werd gedragen."

Daarnaast verdwijnen er volgens gedetineerden meer dan eens klachtenbriefjes die normaal gezien in een brievenbus van de CvT terecht zouden moeten komen.

De toegang van camerabeelden ter verdediging van de gedetineerden wordt vaak niet toegestaan, terwijl dit een objectieve basis is om feiten bloot te leggen in het geval van klachten en mogelijke wanpraktijken. Ook ter verdediging van personeel worden camerabeelden niet of nauwelijks gebruikt. Nochtans hebben alle betrokken partijen baat bij een eerlijke en geobjectiveerde benadering van situaties waarover discussie bestaat: het kan enerzijds oneigenlijke en onterechte beschuldiging door de gedetineerde blootleggen en omgekeerd kan het een aanleiding zijn om beampten die zich schuldig maken aan ongepast gedrag of discriminatie te confronteren.

Racisme

Zowel beambten als gedetineerden rapporteren racisme (in hoofde van penitentiair beambten). Zo gaf één beambte aan dat een meerderheid van de beambten racistisch is. Sommige PB's maakten er gewag van dat 70% van de PB's racistisch zijn. Een bepaalde gedetineerde meldde ons het volgende: *"De kwartierchef draagt een mondmasker van het Vlaams Belang, maar behandelt mij wel met respect"*. In sommige voorbeelden geven gedetineerden aan dat ze anders behandeld worden omdat ze tot een etnisch-culturele minderheid behoren.

Pesten, plagen, provocerende uitspraken, strenger straffen dan nodig, uitlachen, en het spotten met religieuze overtuigingen zijn praktijken waarover heel wat klachten binnen kwamen bij de CvT. Mondelinge agressie, intimidatie en racisme blijken schering en inslag in het dagelijkse gevangenisleven. De CvT gaf deze klachten telkens door aan de gevangenisdirectie, die aangeeft de PB's hierover aan te spreken. Dat lijkt het terugkeren van dergelijk gedrag niet in de weg te staan.

Enkele racistische uitspraken waarover we afgelopen jaar klachten mochten ontvangen (in de context van een machtsverhouding van PB ten aanzien van gedetineerden) zijn de volgende:

- *'Het eten is met heel veel look, jullie soort heeft dat graag' en 'Het is kippenworst vandaag, jullie soort heeft dat graag he, worst'.*
- *'Het is jullie schuld dat we in crisis zitten'. Op de vraag wie hij met 'jullie' bedoelt, zou de PB geantwoord hebben 'Jullie, Marokkanen en Turken'.*
- *'Je bent geen Belg' (hoewel betrokken gedetineerde hier geboren is en vlot Nederlands spreekt) 'want je bent niet van het Arische ras'.*
- *'Jullie, Marokkanen en Turken, betalen toch geen belastingen'.*
- *'Jullie hangen in Marokko negers ondersteboven en verkopen ze nog als slaven'.*
- *'Brutale aap, vuile homo!'*
- *'Ik ben geen slaaf zoals jullie' (ten aanzien van twee celgenoten van Afrikaanse origine)*

Verbale en fysieke agressie

Naast meldingen van onrechtvaardig, discriminerend en racistisch gedrag van PB's, zijn er ook meerder meldingen van fysieke agressie. Enkele meldingen die bij de CvT binnenkwamen met betrekking tot agressie zijn bijvoorbeeld de hierop volgende:

- *Een chef roept 2x 'fuck you' tegen een gedetineerde*
- *De uitspraak "Gij zijt krapuul" door een hogere overste*

Daarnaast kreeg de Commissie van Toezicht herhaaldelijk klachten binnen over verbale en fysieke agressie, slagen en verwondingen en bedreigingen en pesterijen door PB's.

De CvT doet de volgende voorstellen om (klachten over) agressie maximaal te voorkomen in de toekomst :

- Een vlottere toegang tot camerabeelden bij betwisting van feiten.
- Een duidelijker personeelsbeleid en omtrent de gevolgen bij herhaaldelijke agressie (fysiek en/of verbaal) naar gedetineerden en/of collega's.
- Interne opleidingen van de PB's omtrent positieve benadering van diversiteit van culturen, algemene omgangsvormen en andere vaardigheden die nu gemist worden bij de instroom van nieuwe PB's.

Voeding

“Er werd heel duidelijk gemeld dat twee gedetineerden die gezamenlijk op cel zitten moslim zijn en dus halal eten. Toch blijven ze gerechten en beleg krijgen met varkensvlees.”

In de gevangenis is er een grote culturele diversiteit, er zijn dus ook verschillende voedingsgewoonten. In het algemeen is de voeding soms weinig gevarieerd (enkele dagen na elkaar hetzelfde beleg voor de boterham) en zijn er ongezonde maaltijden. De intentie om tegemoet te komen aan verschillende diëten (om gezondheidsredenen, religieuze of persoonlijke overtuigingen) is lovenswaardig, maar tegelijk is het niet wenselijk om dit te laten resulteren in restricties voor de volledige gevangenisbevolking (bv. geen varkensvlees meer aanbieden omdat Moslims dit niet eten). Als CvT pleiten we ervoor om maximaal alternatieven te voorzien, zodat gedetineerden persoonlijke afwegingen en keuzes kunnen maken.

In het jaar 2021 werd bekeken om vegetarische voeding aan te bieden. In principe zal dit haalbaar zijn van zodra de keuken wordt gerenoveerd, al gaf de directie ook aan dat dit voor haar geen prioriteit is.

Positief is dat men thee/verse munt kan bestellen voor het maken van thee. Het is echter niet mogelijk om standaard thee te krijgen in plaats van koffie. De voorkeur voor thee is er echter in verschillende culturen en de keuze hierin zou een grote meerwaarde zijn voor de gedetineerden.

De CvT geeft op het vlak van voedsel volgende voorstellen mee:

- Het actualiseren van het perspectief op gezonde en gevarieerde voeding in de gevangenis door onder meer het aanbieden van vegetarische voeding (De Gentse vzw Eva biedt hier ondersteuning);
- Voorzien in een gedifferentieerd voedselaanbod voor o.a. Moslims en vegetariërs, zonder dat dit een breed keuzeaanbod voor andere gedetineerden in de weg staat;
- Opleidingsmogelijkheden voorzien voor de gedetineerden die koken en het menu bepalen.

Bezoekrecht mensen zonder wettig verblijf

We stellen vast dat het ontbreken van de nodige administratieve bewijsstukken het bezoekrecht bemoeilijken. In het bijzonder willen we de aandacht vestigen op de situatie van mensen zonder wettig verblijf: zij beschikken in veel gevallen niet over de mogelijkheden om de nodige bewijsstukken aan te leveren om het bezoekrecht te genieten. Zoals uit onderstaande casus blijkt, is het wenselijk om een kader uit te werken dat het bezoekrecht ongeacht het verblijfsstatuut mogelijk maakt:

Case: "De partner van gedetineerde X werd niet toegelaten voor bezoek, om reden dat ze niet over geldige verblijfsdocumenten zou beschikken. Nochtans werd ze in het verleden wel toegelaten tot het bezoek en heeft ze recent het bewijs voorgelegd dat ze een procedure tot erkenning als staatloze heeft opgestart (haar moeder werd reeds als staatloze erkend). Ook de beide kinderen van de gedetineerde zullen niet meer op bezoek mogen komen, zo werd hem meegedeeld. Nochtans werd de geboorteakte van beide kinderen voorgelegd en werd dit in het verleden aanvaard om het bezoek goed te keuren."

Gedetineerdenoverleg

In de gevangenis van Gent kunnen de gedetineerden om de twee weken samenkomen in een "voorbereidend gedetineerdenoverleg". Op dat ogenblik kunnen de gedetineerden bepaalde punten voorbereiden die dan per kwartaal met de Directie worden besproken. Deze voorbereidende vergaderingen werden tweemaal bijgewoond door de CvT. Het was het voornemen van de CvT om in 2020 en 2021 deel te nemen aan een kwartaal-overleg tussen gedetineerden en de Directie. Dit werd niet gerealiseerd, omdat het gedetineerdenoverleg sinds het 2de kwartaal van 2020 niet meer is samengekomen. De reden daarvoor is dat het directielid dat dit in het verleden steeds opnam, gedurende lange tijd afwezig was wegens ziekte en deze taak in die periode niet werd overgenomen door een ander directielid. Wij verwachten dit in 2022 te realiseren en verwachten een uitnodiging van de Directie. In deze hebben we veel begrip voor de moeilijke omstandigheden binnen de gevangenis tijdens de pandemie, die in de weg stonden om het overleg te laten plaatsvinden.

Tegelijk kan het uitblijven van dit gedetineerdenoverleg ook beschouwd worden als een gemiste kans (cf. het in Art.7 van de wet interne rechtspositie bedoelde "klimaat van overleg"). Het organiseren van een overleg met de mensen die de opgelegde maatregelen ondergaan had in deze moeilijke periode net een meerwaarde kunnen bieden: dit overleg zou dan kunnen dienen als extra communicatiekanaal of om gedetineerden zelf mee te laten denken over voorstellen om de toepassing van de maatregelen beter ingang te laten vinden. We stellen immers vast dat het overleg tussen personeel, vakbonden en Directie in deze moeilijke periode zeer regelmatig en vlot werd georganiseerd.

Navraag leert ons dat er van de groep die in 2019 het gedetineerdenoverleg uitmaakte nog maar twee leden in de gevangenis van Gent verblijven en dat er dus een nieuwe vertegenwoordiging samengesteld dient te worden. Wij hopen dat hierin de verscheidene doelgroepen binnen de gevangenis vertegenwoordigd zullen zijn. Geïnterneerden, gedetineerden, beklaagden, werkenden en niet-werkenden en dit zowel mannelijk als vrouwelijk, kunnen elk hun eigen noden hebben en zijn daarom best vertegenwoordigd.

Strafdifferentiatie en detentieplan

Eerder gaven we al aan dat er in de gevangenis van Gent geen sprake is van verschillende regimes en bepalingen voor uiteenlopende groepen gedetineerden. Het hanteren van verschillende regimes binnen in het gevangenisstelsel (gesloten, half-open,...) met toekennen van verschillende privileges aan bepaalde groepen komt het leefklimaat nochtans ten goede en stelt de Directie in staat om goed gedrag te belonen en bepaald gedrag af te keuren zonder steeds terug te moeten grijpen naar de gekende en nog te vaak toegepaste tuchtstraffen.

Los van de onderverdelingen vernoemd in de Basiswet is het voor de strafuitvoering ook belangrijk dat er een verdere onderverdeling van gedetineerden mogelijk is dit om hun terugkeer naar de maatschappij te vergemakkelijken en te ondersteunen. Dergelijke onderverdelingen zijn aangewezen zodat er op maat en naargelang de nood van de gedetineerde kan gewerkt worden naar de terugkeer in de maatschappij. Werken rond een drugsproblematiek, seksuele delinquentie, agressie,... kortom de noodzakelijke begeleidingen die opgenomen zijn in het individuele detentieplan zoals bepaald in Art 38 van de Basiswet.

De directie liet herhaaldelijk verstaan aan de Commissie van Toezicht dat ze geen bijkomende middelen heeft ontvangen om te werken aan het detentieplan (dat nu verplicht bij binnenkomst moet worden opgemaakt, terwijl dit in het verleden opgesteld werd op het moment dat de gedetineerde in aanmerking kwam voor voorwaardelijke invrijheidsstelling). De problematiek van detentieplannen situeert zich volgens de CvT vooral op niveau van de ondersteunende diensten, waar er zelfs wachtlijsten bestaan louter om een intakegesprek te voeren. Voor seksuele delinquenten bijvoorbeeld bedraagt de wachttijd voor een eerste intakegesprek momenteel zes maanden.

De indruk ontstaat dat door de beperktheid van de aanwezige programma's er vooral gestreefd wordt naar een "post-detentieplan", waarbij begeleiding en het volgen van aangepaste programma's die de oorzaken van hun opsluiting aanpakken, worden verschoven naar momenten na de detentie. Deze post-penitentiaire focus leidt ertoe dat de detentieperiode weinig zinvol wordt ingevuld, onnodig wordt verlengd, en er na het falen van deze aanpak opnieuw naar opsluiting moet teruggegrepen worden. Op die manier geven de detentieomstandigheden zélf mee aanleiding tot recidive en zetten ze een succesvolle re-integratie in de samenleving onder druk.

Steunfonds

In de gevangenis van Gent hebben we vanuit de CvT een thematisch onderzoek gevoerd naar de werking van het Steunfonds en de besteding van de middelen die ten goede komen van de gedetineerden.

Het betreffende rapport werd ter beschikking gesteld aan de Directie en de CTRG. Enkele conclusies daaruit zijn:

- De middelen worden zeer overzichtelijk beheerd in dit zowel wat betreft de inkomsten als de uitgaven;
- De Boekhouding is erin geslaagd zich zeer efficiënt te organiseren binnen de gevangeniscontext;
- De middelen worden ingezet waarvoor ze bestemd zijn, maar worden tegelijk ook ingezet op domeinen waar overheden of instanties te kort schieten (bv. aankopen kledij, vergoeding voor lesgevers, aankopen was materiaal,...).

Dit onderzoek wordt gesystematiseerd en uitgebreid naar alle gevangnissen. Wij kijken uit naar deze uitwerking in 2022.

Tewerkstelling

Hoewel het werk in de gevangenis is blijven doorgaan tijdens de coronacrisis, zijn er wel aanpassingen gebeurd in de ateliers. Zo is de afstand tussen de werktafels vergroot waardoor minder gedetineerden aan de slag kunnen.

Het "afnemen" van werk wordt nog steeds gebruikt als sanctie, of kan soms het gevolg zijn van een sanctie. Het nadien hervatten van het werk blijkt echter niet zo evident, en/of kan lang duren. Een gedetineerde die werkzaam was als "fatik", weigerde de douches te kuisen wegens angst voor besmetting met corona. Hij kreeg de garantie dat hij daardoor zijn werk niet zou verliezen, maar dit gebeurde toch.

Er waren, verspreid over het jaar, enkele klachten over het werk in de vrouwenafdeling. Een gedetineerde maakte melding van wantoestanden; zo zou er een kliekje van een drietal vrouwen zijn die veel macht hebben en eigenlijk hun zin kunnen doen, wat invloed heeft op de kwaliteit van het werk. De gedetineerde die deze toestand aan de kaak stelde, meldt dat ze nadien geviseerd werd door de beambten, en dat haar door de PSD formeel werd afgeraden een klacht in te dienen, omdat dat zich tegen haar zou keren. Deze toestanden werden later in een anonieme klacht aan de CvT opnieuw aangeklaagd, maar zijn niet geverifieerd.

Andere klachten met betrekking tot de toewijzing van arbeidsplaatsen blijven opduiken, zij het minder frequent dan voorheen. Het systeem dat achter de toewijzing zit, blijft evenwel onduidelijk voor de gedetineerden en is onvoldoende transparant.

In december was er een klacht uit de vrouwenafdeling van een gedetineerde die wegens een probleem aan haar voeten haar werk zittend wou uitvoeren, wat in eerste instantie werd geweigerd. Een van de directieleden wist te melden dat hij vaststelt dat er minder werkbereidheid is bij nieuwe gedetineerden de laatste tijd. Elke gedetineerde krijgt, bij opname, de kans zich kandidaat te stellen om te werken, maar hij geeft aan dat minder gedetineerde mensen daartoe geneigd zijn.

Re-integratie

Gedurende het afgelopen jaar kregen we verschillende meldingen van gedetineerden die in op de afdeling "Beperkte Detentie" (hierna: BD) verblijven. De BD-afdeling heeft geen afzonderlijk toegewezen kwartierchef waardoor de gedetineerden weinig contact hebben met de beampten. De communicatie tussen de gedetineerden en de Directie verloopt dan bovendien zeer moeilijk, omdat o.a. regelmatig problemen opduiken met het doorgeven van rapportbriefjes en kantinebestellingen. Daarnaast kunnen de gedetineerden in BD niet deelnemen aan het gedetineerdenoverleg. Ook het niet mogen binnenbrengen van voedsel zorgde voor veel ergernissen. De gedetineerden meldden het gevoel te hebben de vergeetput te zijn van de gevangenis.

Bovenstaande werd tijdens het Directieoverleg eind april 2021 besproken. Gedetineerden in de BD mogen in theorie deelnemen aan het gedetineerdenoverleg, doch in de praktijk is dit moeilijk. Er is veel verloop op de afdeling en daar het gedetineerdenoverleg voornamelijk samenkomt in het weekend zijn de gedetineerden van de BD-afdeling veelal niet aanwezig in de gevangenis.

Een bijkomend argument is dat de deelnemers aan het gedetineerdenoverleg geselecteerd worden door middel van een lotingsysteem, zoals de Basiswet het voorschrijft. Een gelote gedetineerde uit de afdeling BD zou veel minder gedetineerden vertegenwoordigen in vergelijking met andere gedetineerden. Wat betreft de grief over het niet mogen binnenbrengen van voedsel betreft, meldde de Directie dat ook de gedetineerden op de BD kantinebestellingen kunnen plaatsen op maandagavond en dat problemen met de uitwisseling van de kantinebladen reeds werden gesignaleerd bij de Directie.

Op het Directieoverleg van 1 juni 2021 bleek dat de opbergkasten in de gang van de Beperkte Detentie niet meer konden gebruikt worden omdat de sleutels van de sloten onvindbaar waren. De Directie overwoog om in de toekomst een borgsom te vragen aan de gedetineerden voor het gebruik van de lockers.

Tijdens het bezoek van de maandcommissaris in september werd de CvT opnieuw aangesproken door enkele gedetineerden die verblijven op de BD. Het niet kunnen binnenbrengen van voedsel bleek nog steeds een grote ergernis te zijn. Ook het feit dat deze gedetineerden geen gebruik kunnen maken van verschillende faciliteiten van de gevangenis, zoals de bibliotheek, de fitness en de erediensten, wordt door de

gedetineerden als niet-rechtvaardig ervaren. Gedetineerden die verblijven op de BD hebben geen toegang tot het cellulair.

Het is de overtuiging van de CvT dat deze gedetineerden, die reeds met een halve voet in de buitenwereld staan en al grote vooruitgang hebben geboekt op vlak van hun re-integratie, niet vergeten mogen worden. Een vlottere communicatie en interactie tussen deze gedetineerden en de Directie, alsook tussen gedetineerden en beambten zou vrij eenvoudig ergernissen en verzochtingen kunnen voorkomen. Het is noodzakelijk dat zowel de beambten, alsook Directie en de CvT zelf, voldoende aandacht hebben voor de bewoners van de afdeling BD ende weg die deze gedetineerden afleggen richting hun re-integratie in de samenleving.

De CvT stelt daarom het volgende voor:

- Deze gedetineerden actief bij het gedetineerdenoverleg te betrekken of een alternatief bieden;
- Een duidelijk, bereikbaar en laagdrempelig aanspreekpunt creëren voor deze gedetineerden om hun zorgen en grieven bespreekbaar te maken.

Coronamaatregelen

Ook in 2021 lieten de gevolgen van de coronacrisis zich merkbaar voelen in de gevangenis. De gehanteerde maatregelen zorgden er dit jaar opnieuw voor dat de individuele rechten van gedetineerden, zoals het recht op bezoek, werk, opleiding, activiteiten, voorbereiding op re-integratie,... sterk werden ingeperkt en onder druk kwamen te staan.

De gebrekkige gevangenisinfrastructuur bleek in dat verband helaas nog voor bijkomende moeilijkheden te zorgen. Binnen de Gentse gevangenis kunnen verschillende leslokalen momenteel niet worden gebruikt omdat ze niet voldoen aan de ventilatienormen en dus niet in corona-veilige omstandigheden kunnen worden gebruikt conform de door de overheid vooropgestelde maatregelen. Dit creëert een capaciteitsprobleem dat ervoor zorgt dat 1 op 3 gedetineerden de vormingen waarvoor men is ingeschreven, niet kan volgen. De vraag naar verluchttingsgaten in verschillende lokalen is al ruim anderhalf jaar hangende bij de regie van gebouwen. Het ontbreken van perspectief op dit vlak beïnvloedt het opleidingsaanbod negatief en zorgt ervoor dat een substantieel deel van de opleidingslokalen in onbruik is geraakt. Dit heeft een aanzienlijke invloed op het aantal opleidingen dat georganiseerd kan worden.

Bovendien ging de Gentse gevangenis op 19 april 2021 in lockdown. Transfers werden uitgesteld, de werkhuisen gingen dicht en bezoek werd niet langer toegelaten. Gedetineerden die niet in preventieve quarantaine of isolatie vertoefden, bleven wel het recht behouden op twee uur beweging per dag, weliswaar in kleinere bubbels. Gedetineerden in preventieve quarantaine of medische isolatie konden tijdens de lockdown echter niet naar de wandeling (niet gemeenschappelijk, niet individueel),

konden niet douchen (de gedetineerden dienden zich op cel aan de lavabo te wassen) en mochten ook geen gebruik maken van het videobezoek. Door dermate strengere maatregelen te hanteren, hoopte de gevangenis de lockdownperiode zo kort mogelijk te houden. Uiteindelijk kon de lockdown pas op 13 mei worden opgeheven.

Zoals reeds beschreven in het jaarrapport van 2020 hebben dergelijke maatregelen in een gesloten setting als de gevangenis, waar een groep bijzonder kwetsbare personen samenleeft op een heel beperkte oppervlakte, een enorme impact op het welzijn. Uit de concrete klachten over de coronamaatregelen die ons het voorbije jaar bereikten, blijkt bovendien de extreme afhankelijkheid van de gedetineerde van het personeel en de Directie. Zo hebben gedetineerden die in preventieve quarantaine vertoeven in principe recht op een (individuele) wandeling en een douche. Alleen blijkt dat de mate waarin gedetineerden effectief toegang krijgen tot de wandeling en de douche sterk afhangt van de beambte op de sectie. Meerdere klachten bereikten ons over het feit dat het personeel niet actief bevroeg of de gedetineerde in kwestie wenste gebruik te maken van wandeling en/of douche of het personeel schijnbaar 'vergat' om de gedetineerde uit de cel te halen voor de wandeling of douche.

Ook bleek naar aanleiding van een klacht die aanhangig werd gemaakt bij de Klachtencommissie (cfr. infra luik Klachtencommissie) dat de maatregel van preventieve quarantaine tijdens de lockdown niet enkel werd opgelegd bij gedetineerden die risicocontacten hadden, maar ook bij gedetineerden die bepaalde coronamaatregelen niet opvolgden (bv. het niet correct dragen van het mondkapje tijdens de wandeling). De Directie gebruikte deze preventieve quarantaine dus als ordemaatregel zonder hiervoor een tuchtprocedure op te starten. Deze gedetineerden bleven gedurende 14 dagen verstoken van elk recht op (individuele) wandeling, videobezoek en douche. De Klachtencommissie verklaarde deze praktijk als onwettig maar de Directie weigerde deze beslissing door te trekken naar alle andere gedetineerden die zich in dezelfde situatie bevonden. Pas na herhaaldelijk aandringen van de maandcommissarissen, werd afgezien van deze praktijk.

Veel van de corona-gerelateerde klachten kunnen ook herleid worden tot een gebrek aan duidelijke communicatie vanuit de Directie en het personeel naar de gedetineerden toe. Zo beklagen opvallend veel gedetineerden zich over het feit dat ze niet op de hoogte zijn van de duur van de preventieve quarantaine die hen wordt opgelegd. Gelet op de extreme inperkingen van de vrijheden die gepaard gaan met dergelijke preventieve quarantaine, brengt dit logischerwijs de nodige frustraties met zich mee. Deze Frustraties zouden minstens deels kunnen worden vermeden door een meer transparante communicatie vanuit de Directie.

Grondslapers en de gevolgen hiervan

De overbevolking van de gevangenis ten gevolge van een gebrek aan capaciteit brengt met zich mee dat heel wat gedetineerden op een matras op de grond dienen te slapen. Het overbevolkingsprobleem beperkt zich niet tot het grondslapen zelf, maar heeft eveneens betrekking op plaatsgebrek en preciaire detentieomstandigheden die daarvan het gevolg zijn.

De meerderheid van klachten die tot de commissie van toezicht bereiken, betreft gedetineerden die in cellen verblijven waarin er meer dan één gedetineerde gehuisvest is. Onderstaand voorbeeld illustreert enkele neveneffecten van overbevolking, in casu de onmogelijkheid om een kast ter beschikking te stellen van een gedetineerde (antwoord vanuit de gevangenisdirectie) :

Case: Omwille van de chronische overbevolking, slapen er de laatste weken gemiddeld een 30-tal gedetineerden met een matras op de grond. De directie hoopt echter dat deze situatie zich zal herstellen en dat op een monocel slechts 1 gedetineerde geherbergd zal moeten worden. Gelet op deze tijdelijke situatie wordt er geen tweede kast geplaatst; dit zou immers ook de beperkte ruimte nog krapper maken.

Naast praktische beperkingen, leidt dit ook tot discussies in geval van praktijken die bestraft worden. Bij ontstentenis van duidelijkheid wie de gevangenisregels overtreden heeft, wordt soms besloten om elk van de gedetineerden een rapport te geven:

Case: Hij wou eigenlijk aanklaarten dat hij liever alleen op een cel zou slapen en geen grondslapers meer zou krijgen. Hij heeft in het verleden vaak problemen gehad, zoals bijvoorbeeld een tv die kapot zou gemaakt zijn. Omdat het niet duidelijk is wie de tv kapot zou gemaakt hebben, hebben beide gedetineerden een braakrapport gekregen.

Bij cellen voor meerdere celgenoten (+2) wordt ter compensatie van de overbevolking een tegemoetkoming gedaan door tv aan een verminderd of kosteloos tarief ter beschikking te stellen.

In sommige gevallen wordt de situatie als dermate problematisch ervaren, dat gedetineerden vrijwillig het verblijf in een strafcel aanvragen als enige uitweg om niet bij een andere gedetineerde op cel te moet verblijven:

Case : "De gedetineerde verkoos zelf om zijn quarantaine voor COVID in de strafcel uit te zitten. Dit omdat hij niet bij een andere gedetineerde wou zitten in een duocel."

Geïnterneerden en gedetineerden met een beperking

Geïnterneerden hebben volgens de basiswet artikel 15 geen voorrang op een kamer alleen. In de praktijk zijn er daardoor geïnterneerden en gedetineerden die één cel delen :

Case : "Iets waarover de gedetineerde heel verontwaardigd is, en waarvoor hij nog overweegt klacht in te dienen is het feit dat hij enkele weken geleden een cel heeft moeten delen met een geïnterneerde, die voortdurend herhaalde hoe hij iemand met een mes in de hals had gestoken. De gedetineerde voelde zich heel onveilig bij deze persoon, en durfde 's nachts nauwelijks te slapen. Hij vindt het niet kunnen dat gewone gedetineerden samen met geïnterneerden in één cel worden opgesloten."

Een man komt veel in de strafcel terecht. Na nazicht door de Commissie van Toezicht van zijn fiche van bijzondere aandacht staat dat hij een mentale beperking heeft. Ondertussen is hij een regelmatige 'gebruiker' van de strafcel en bevond hij zich op een bepaald moment bijna 1 maand in de strafcel.

Deze praktijken benadrukken de noodzaak om procedures en regels te ontwerpen voor geïnterneerden en gedetineerden met een beperking, om te vermijden dat strafcellen als oneigenlijke oplossingen of 'last resort' dienen voor problemen die zich stellen ten gevolge van een gebrek aan (adequate) infrastructuur.

Kwaliteit van de infrastructuur / cellen

Onafhankelijk van de overbevolking, blijkt daarnaast ook de kwaliteit van de gevangenisinfrastructuur vaak te wensen over te laten. Deze beschrijving van een klacht die de Commissie van Toezicht mocht ontvangen, illustreert de slechte leefomstandigheden in een cel van de Gentse gevangenis :

Case : "Een gedetineerde zit opgesloten in een cel zonder lavabo, zonder tv, zonder koelkast. Wat er is dus niet vanzelfsprekend beschikbaar, en als daarom gevraagd wordt loopt de wachttijd soms op tot vijf uren. Hij geeft aan dat hij geen koel water kan drinken, zijn afwas niet deftig kan doen, zijn handen niet kan wassen nadat hij naar de wc is geweest, etc.. Hij voelt zich dus vies, omdat hij maar een paar keer per week kan douchen."

Na een bezoek aan de cel, kan de Commissie bevestigen dat de cel voldoet aan bovengenoemde beschrijving. Bij navraag aan de verantwoordelijke beambte blijkt dat hij daar is opgesloten na een verblijf van een paar dagen in de strafcel.

Douches en persoonlijke hygiëne

De staat van de douches is zorgwekkend. Naar aanleiding van enkele klachten en bezoeken aan de douches kon de Commissie van Toezicht vaststellen dat er schimmels zijn. Tegelijk kregen we signalen over besmettelijke huidziekten die bij het douchen werden opgelopen. Dit is een situatie die al jaren aansleept en herhaaldelijk aan de kaak werd gesteld, zonder duidelijke verbetering.

Daarnaast stellen we vast dat niet iedereen op elk moment toegang heeft tot de douches : zo werden we geconfronteerd met een voorbeeld waarbij iemand 14 dagen lang geen douche kon nemen omwille van quarantainemaatregelen naar aanleiding van Covid 19 en zich in die periode moest behelpen met een kleine lavabo met koud water in de cel.

Het waterprobleem in de kelder

Er staat permanent water in de kelder van de gevangenis. In combinatie met de warmte in het gebouw zorgt dit voor een aanhoudende muggenplaag. Door het stilstaande water kunnen muggen zich (blijven) voortplanten, wat leidt tot de nodige overlast. Hierover kwamen al meerdere klachten. De gevangenisdirectie is zich bewust van het probleem, maar we stellen vast dat er tot dusver geen perspectief voor een oplossing is gekomen. De hete aardappel wordt door Justitie, Regie der Gebouwen en stad Gent naar elkaar doorgeschoven.

Opleidingsplaatsen

Door corona waren er maar 3 van de 6 leslokalen beschikbaar. Het gaat concreet over het PSD-lokaal, leslokaal C en leslokaal D. Bovendien moeten die nu ook gedeeld worden met de erediensten, omdat de kapel op dit moment buiten gebruik is wegens gebrekkige ventilatie. De vraag voor aanpassingswerken werd aan de Regie der gebouwen gesteld, maar de uitvoering laat op zich wachten. Intussen kon door capaciteitsgebrek gemiddeld maar 1 op 3 gedetineerden de lessen volgen waarvoor hij zich inschreef. Dit heeft een grote impact op de opleidings- en werkmogelijkheden in de toekomst van gedetineerden.

Keuken

De vraag om vegetarische voeding kon tot dusver niet worden opgenomen wegens een gebrek aan plaats in de gevangeniskeuken. De directie laat verstaan dat dit probleem in 2022 verder wordt opgenomen. Vooralsnog bracht de Commissie van Toezicht nog geen bezoek aan de keuken ; dit is evenwel de intentie in 2022, om zodoende een concreter zicht te krijgen op de situatie en omstandigheden in de keuken.

Computerinfrastructuur

De persoonsdossiers van gedetineerden worden nog steeds bewaard op een sterk verouderde computer. De geplande vervanging van deze computer is vooralsnog niet gerealiseerd. Wat dit betekent naar informatieveiligheid, is voor de Commissie van Toezicht echter onduidelijk.

4. Het beklagrecht

De klachtencommissie in cijfers

- *Totaal aantal ingediende klachten* : 72
- *Aantal genomen beslissingen* : 55
- *Aantal klachtafstanden* : 3 (niet inbegrepen in 'aantal genomen beslissingen')
- *Aantal kennelijk onontvankelijke klachten* : 14
- *Aantal klachten dat voor bemiddeling aan de CvT is doorverwezen* : 1
- *Aantal geslaagde/mislukte bemiddelingen* : 1
- *Aantal hoorzittingen van de KC* : 20
- *Aantal beslissingen door alleenzetelend rechter (zonder zitting)* : 15
- *Cijfers over beslissingen (% onontvankelijk, % gegrond, % beroep, % schorsing)*
  - Onontvankelijk: 19 klachten zijn geheel onontvankelijk.
  - Ontvankelijk: 36 klachten zijn geheel of gedeeltelijk onontvankelijk
  - Gegrond: 20 klachten zijn geheel of gedeeltelijk gegrond.
  - Beroep: er werd beroep aangetekend tegen 2 beslissingen van de klachtencommissie. In één beroep werd de beslissing van de klachtencommissie hervormd.
  - Schorsing: de voorzitter van de klachtencommissie besloot 3 maal de tenuitvoerlegging van een beslissing van de directeur te schorsen in afwachting van een uitspraak ten gronde in het dossier.

Klachten worden voornamelijk ingediend tegen tuchtbeslissingen en veiligheidsmaatregelen, en in mindere mate tegen het weigeren van bezoek en het afzetten uit werk.

Inhoudelijke analyse

- De klachtencommissie stelt vast dat ze minstens gedeeltelijk slaagt in haar opdracht, nl. het voorzien in een laagdrempelig rechtsmiddel waarmee een onwettige situatie kan aangekaart worden. De toegang tot een rechtsmiddel is sterk vereenvoudigd wanneer vergeleken wordt met de situatie voor het klachtenrecht, waarbij de gedetineerde zich bijvoorbeeld moest wenden tot de Raad van State om een tuchtprocedure aan te vechten. De klachtencommissie heeft ook tijdig kunnen ingrijpen in verschillende onwettige situaties, met name vooraleer de beslissing volledig werd uitgevoerd.

- Tijdens 2021 werd de klachtencommissie geconfronteerd met verschillende uitdagingen:

1. Termijn vooraleer een uitspraak wordt gedaan

De Basiswet (art. 157) bepaalt dat de Klachtencommissie haar beslissing moet nemen binnen de 14 dagen na ontvangst van de klacht. Een korte termijn moet verzekeren dat de beslissing van de klachtencommissie in de praktijk een verschil kan maken voor de gedetineerde, omdat de maatregel t.a.v. de gedetineerde nog niet volledig werd uitgevoerd. Deze wettelijke termijnen worden in de praktijk niet gehaald. In 2021 verliepen gemiddeld 30 dagen tussen de ontvangst van de klacht en een uitspraak van de klachtencommissie en nam deze termijn toe naarmate het jaar vorderde. Deze achterstand kan grotendeels verklaard worden door de ontoereikende administratieve ondersteuning die voorzien wordt voor de Klachtencommissies. Elke klachtencommissie wordt ondersteund door een jurist die verschillende klachtencommissies ondersteunt, en de klachtencommissie is vol lof is over de juridische kennis en kwaliteit van het werk dat de jurist aflevert. Niettemin kan de klachtencommissie van deze jurist niet verwachten dat zij het huidige hoge aantal klachtendossiers verwerkt binnen de wettelijke termijnen, gelet op de ondersteuning die zij ook moet bieden aan andere klachtencommissies..

De Klachtencommissie van Gent pleit dan ook voor een gewijzigde organisatie waarbij de dossierlast van elke jurist door de Centrale Toezichtsraad wordt gemonitord en waarbij maatregelen worden getroffen indien de dossierlast te hoog is (werklastverdeling). Anderzijds kan ook gepleit worden voor een systeem van 'reizende klachtenrechters', waarbij klachtenrechters worden aangesteld die de klachten behandelen van meerdere gevangenissen, maar die per gevangenis worden bijgestaan door twee leden van de lokale Commissie van Toezicht om zo de vertrouwdsheid met de lokale penitentiaire context te waarborgen.

2. Het ontbreken van een elektronisch dossierbeheersysteem

Klachtendossiers (klacht, verweer, dossierstukken, ontwerpbeslissingen) worden per mail uitgewisseld tussen de leden van de klachtencommissie. Dit bemoeilijkt het opvolgen van de klachten, gezien de klachtencommissie niet op een eenvoudige manier zicht heeft op het aantal lopende klachten, de status van de verschillende dossiers, de stukken die deel uitmaken van een dossier, noch de verschillende opmerkingen en opinies van de verschillende leden van de klachtencommissie. De klachtencommissie meent dat een efficiënte en professionele dossierbehandeling enkel kan mits gebruik kan gemaakt worden van een performant elektronisch dossierbeheersysteem.

In 2021 beschikte de klachtencommissie evenmin over een *overzicht van de uitspraken die gedaan werden door andere klachtencommissies*, noch door de

beroepscommissies. Dit bemoeilijkt een uniforme en coherente rechtspraak over de verschillende gevangenissen heen. De klachtencommissie pleit voor een publieke, gemakkelijk doorzoekbare, databank waarin deze uitspraken worden opgenomen.

3. Bemiddeling

In 2021 werd (opnieuw) weinig gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een bemiddeling op te starten tussen de klager en de directie. Dit is principieel een jammere zaak, omdat het klachtenrecht in essentie een conflictmodel is waarbij één van beide partijen in het gelijk wordt gesteld en de andere partij zich naar alle waarschijnlijkheid tekort gedaan voelt. De bemiddeling stelt beide partijen in staat om het conflict te bespreken en samen tot een compromis te komen. Deze procedure maakt het zo mogelijk om het conflict tussen beide partijen weg te nemen, maakt wederzijds begrip mogelijk en kan leiden tot wederzijds respect tijdens de detentieduur die nog moet worden uitgezeten.

De klachtencommissie merkt enerzijds op dat de directie in haar verweer quasi systematisch aangeeft niet open te staan voor bemiddeling, maar merkt anderzijds ook op dat de bemiddelingsprocedure o.b.v. de voorgeschreven richtlijnen nodeloos complex en tijdrovend is, en bovendien heel wat papierwerk met zich meebrengt. De klachtencommissie meent dat een meer informele bemiddelingsprocedure wenselijk is.

4. Druk op onafhankelijkheid door inrichtingshoofd

De klachtencommissie benadrukt dat zij een onafhankelijk rechtscollege is. Dit betekent dat de klachtencommissie niet vooringenomen mag zijn en zich onpartijdig moet opstellen, zowel naar de gedetineerden, als naar de directie en de penitentiair beambten toe. De klachtencommissie gaat na of een beslissing van de directie wettig en proportioneel is. Het wettelijk kader bepaalt dat de detentie menswaardig moet verlopen, binnen een omgeving waarin de veiligheid van eenieder gewaarborgd is. Zowel de klachtencommissie als de directie moeten, elk vanuit hun eigen bevoegdheid, hiertoe bijdragen.

De onafhankelijkheid van de klachtencommissie betekent ook dat de klachtencommissie geen boodschap heeft aan 'dreigementen' die uitgaan van het inrichtingshoofd. Zo betreurt de klachtencommissie heel erg dat zij in het verleden door de directie verantwoordelijk werd gesteld voor de mogelijke "chaos in de gevangenis" en voor de mogelijke "staking van de beambten" die volgens het inrichtingshoofd zou uitbreken naar aanleiding van een genomen schorsingsbeslissing. De klachtencommissie gaat nl. *enkel* na of een beslissing al dan niet onwettig of onredelijk is. Indien men niet akkoord gaat met een beslissing van de klachtencommissie, kunnen de betrokken partijen steeds beroep aantekenen bij de beroepscommissie. De klachtencommissie staat trouwens positief t.a.v. dit laatste, gezien het

toelaat een uniforme rechtspraak te garanderen over het hele grondgebied. In 2021 werd slechts tweemaal beroep ingediend tegen een beslissing van de klachtencommissie.

5. Juridisch taalgebruik

De beslissingen van de klachtencommissie zijn beslissingen door een onafhankelijk rechtscollege. De klachtencommissie merkt op dat in zijn beslissingen een juridisch taalgebruik wordt gehanteerd, en meent dat dit een barrière kan vormen voor de betrokken partijen in het dossier. Dit is problematisch gelet op de lagere geletterdheid in de gevangenis en het hoge aantal anderstaligen. De klachtencommissie heeft in 2021 werk gemaakt van meer toegankelijk geschreven beslissingen, maar spreekt de wens uit om deze evolutie verder door te zetten in de toekomst.

Naast bovenstaande aspecten, is een meer principiële reflectie aan de orde over het klachtenrecht als effectief rechtsmiddel. Gedetineerden hebben recht op een effectief rechtsmiddel om een onwettige situatie aan te vechten (art. 13 EVRM, zie o.m. Bamouhammad t. België, EHRM, 2015, en Venken e.a. t. België, EHRM, 2021). Het klachtenrecht kan volgens de klachtencommissie beschouwd worden als een effectief rechtsmiddel om een beslissing van de directeur aan te vechten. Toch heeft het merendeel van de problemen in de gevangenis (en ook schendingen van de rechten van gedetineerden) niet rechtstreeks betrekking op een beslissing van de directeur (zie de andere delen van dit jaarverslag). Voor deze problemen biedt het klachtenrecht geen oplossing, en zijn de huidige bestaande rechtsmiddelen evenmin een oplossing (cf. beslissingen EHRM). Gelet op deze vaststelling dient ook voor de andere onwettige situaties zo spoedig mogelijk een effectief rechtsmiddel uitgedacht te worden.

Ten slotte wenst de klachtencommissie nog twee dossiers te vernoemen die bijzonder problematisch waren omdat de onwettigheid flagrant was en omdat ze illustratief zijn voor de structurele tekortkomingen binnen het Belgische gevangeniswezen.

- KC0921-0031 van 9 juli 2021. In desbetreffende zaak werd een strafcelsanctie opgelegd t.a.v. een gedetineerde met een psychiatrische problematiek nadat deze een zelfmoordpoging had ondernomen. De klachtencommissie oordeelde dat de gedetineerde door zijn problematiek niet schuldig kon bevonden worden aan de tuchtinbreuk en dat, voor zover de opgelegde strafcelsanctie na een zelfmoordpoging niet onwettig is, ze in elk geval onredelijk is. De gedetineerde diende daarentegen tegen zichzelf beschermd te worden. De klachtencommissie had oog voor de moeilijkheden waarmee de directie geconfronteerd werd om de veiligheid in de gevangenis te waarborgen en het feit dat, hoewel ze dit ongetwijfeld gewild had, geen gepaste zorg kon bieden aan de gedetineerde omdat deze in de gevangenis niet beschikbaar is. Deze omstandigheden rechtvaardigen echter geen plaatsing in een strafcel.

- KC09/21-0025, KC09/21-0012 en KC09/21-0019. In desbetreffende zaken werden gedetineerden gesanctioneerd met een opsluiting van 14 dagen in preventieve quarantaine voor feiten die hiertoe geen aanleiding mogen geven (bv. afzetten van een mondkapje tijdens de wandeling). Bovendien werden de gedetineerden gedurende de volledige quarantaine 24 uur per dag in de cel te gehouden, en werd hen het recht ontzegd één uur per dag (individueel) te wandelen, in strijd met de geldende regelgeving.

De zaken zijn nog niet beschikbaar via de databank van de CTRG (<https://rechtspraak.ctrg.belgium.be/>).

5. De drie belangrijkste besluiten en aanbevelingen van de CvT voor het jaar 2021

Het jaarverslag van de CvT van de Gentse gevangenis toont aan dat er nog fundamentele zorgen zijn wat betreft de omstandigheden waarin gedetineerde mensen verblijven. Ook dit jaar stelden we schendingen van mensenrechten vast (zie thematische uitwerking in §3.1 en §3.2). Rond elk van de voorgenoemde thema's kunnen aanbevelingen gegeven worden, maar beperkte maatregelen kunnen geen antwoord bieden op het overheersende gevoel en de algemene indruk dat er nood is aan een fundamenteel herzien en herdenken van het gevangeniswezen.

Vastgestelde problemen manifesteren zich vanuit onze opdracht binnen de gevangensmuren, maar de aanleiding of oorzaak daartoe strekt vaak tot ver daarbuiten. De meewarigheid waarmee de overheid reageert op internationale rapporten en herhaaldelijke vingerwijzingen is ronduit beschamend en stemt tot verontwaardiging.

Voor deze besluitende beleidsaanbevelingen beperken we ons dan ook tot drie van de meest ingrijpende en structurele problemen:

- Tal van problemen die betrekking hebben op een **gebrekkige infrastructuur** (o.a. overbevolking, verkommering van gebouwen en ongezonde detentieomstandigheden) wijzen op een **structureel tekort aan kwaliteitsvolle capaciteit** ;
- Tal van problemen die betrekking hebben op **gevangenispersoneel** (discriminatie en racisme ; agressie; functioneren van penitentiair beambten; gebrek aan psychologische, psychiatrische en medische zorg ; een groot personeelsverloop en talrijke stakingen) wijzen op een **gebrekkige en onvoldoende omkadering voor het gevangeniswezen** ;
- Tal van problemen die betrekking hebben op de **omkadering van gedetineerde mensen** (ontbrekende zorg op maat voor geïnterneerden als specifieke doelgroep; detentieomstandigheden die niet ondersteunend zijn in functie van re-integratie in de samenleving achteraf; ontbreken van strafdifferentiatie en maatwerk in detentieplannen; etc.) wijzen op een **onvoldoende gerichtheid op de finaliteit van detentie**, in casu een maximaal succesvolle re-integratie in de samenleving.

Deze bezorgdheden vertalen zich in de aanbeveling om op korte termijn werk te maken van een strategische beleidsvisie op het gevangeniswezen, met het oog op maximaal succesvolle re-integratie in de samenleving en met respect voor de fundamentele rechten van gedetineerde mensen als ondergrens.

Als CvT blijven we overtuigd van het belang en de meerwaarde om kleine stenen in de rivier te verleggen vanuit onze eigen rol, maar doen we dat in het besef dat het verleggen van die rivier initiatief van een andere orde en op een ander beleidsniveau vergt. Daar blijven we dan ook ten zeerste op aandringen.

6. Belangrijkste uitdagingen van de CvT en belangrijkste werkdomeinen voor het jaar 2022

In het afgelopen kalenderjaar ging de Klachtencommissie feitelijk van start. Eerste evaluerende besprekingen in de schoot van de CvT leren ons dat die nieuwe uitdaging niet evident is. De opstart van de Klachtencommissie ging niet gepaard met bijkomende omkadering voor de CvT. De facto resulteert dit in een situatie waarbij leden van de Klachtencommissie geen rol meer zouden kunnen opnemen als maandcommissaris, en het aantal beschikbare leden om een rol als maandcommissaris op te nemen hierdoor substantieel zou afslanken. Naast deze bezorgdheid op vlak van workload en haalbaarheid, is er ook een inhoudelijke bezorgdheid over de verhouding tussen de CvT en de KC in haar schoot en hun respectieve leden, met een duidelijk onderscheiden rol en bevoegdheid. Over deze kwestie en in het bijzonder de dubbele en duidelijk onderscheiden rol van de CvT (bemiddeling en toezicht) en Klachtencommissie (delibereren en recht spreken) dient de CTRG naar onze mening klaarheid te scheppen. Een helder en transparant werkingskader voor de CvT, de Klachtencommissie en hun onderlinge verhouding is noodzakelijk om een vlotte, deontologisch correcte en juridisch sluitende werking te waarborgen. Ongetwijfeld vergen deze uitdaging en de bijhorende knelpunten ook binnen de CvT het komende jaar nog de nodige aandacht om tot een gestroomlijnde werking te komen.

Daarnaast willen we inzetten op samenwerking met de directie. Vanuit haar kerntaak deelt de Commissie van Toezicht heel wat bezorgdheden waar ook de gevangenisdirectie zelf op botst, onder andere omwille van een gebrek aan middelen. In het uitbouwen van een positieve relatie met de directie liggen nog groeikansen om samen zorgen op de politieke agenda te plaatsen en uitdagingen inzake het respecteren van mensenrechten binnen de gevangenis aan te gaan. Het afgelopen jaar heeft ons geleerd dat de inwerkingtreding van de Klachtencommissie met een nieuwe rol en statuut vanuit de Commissie van Toezicht gewogen heeft op deze onderlinge relatie en samenwerking. Het zoeken naar een nieuw evenwicht waarin enerzijds zowel de CvT als de KC hun respectieve kerntaken ten volle kan opnemen en dat anderzijds kan waarborgen dat dit een krachtige en constructieve samenwerking tussen de CvT en de directie niet in de weg staat, vormt dan ook een prioriteit voor het komende werkjaar van de CvT.

We stelden vast dat geïnterneerden een uitermate kwetsbare groep zijn binnen de gevangenis, die voldoende aandacht verdient. Onze huidige werkwijze maakt dat zij ons vaak niet op eigen initiatief bereiken en in die zin in grote mate buiten de scope van onze werking vallen. Op de momenten dat we wel met deze specifieke doelgroep geconfronteerd worden, stellen we tegelijk vaak grote noden vast. Om die reden willen we in de komende periode vanuit een meer proactieve aanpak langsgaan bij geïnterneerden om zelf het gesprek aan te gaan en zo de drempel naar onze werking te verlagen.

Methodologisch willen we daarnaast ook onze inzet op steekproefonderzoeken verder uitbouwen. Deze aanpak die we dit jaar experimenteel uitrolden (cf. supra) is als zeer positief en een grote meerwaarde ervaren: het verbreedt onze kijk en zorgt er voor dat ons zicht op de gevangenisrealiteit zich niet beperkt tot klachten die we binnen krijgen. Die laatste, afwachtende aanpak vergt dat mensen zich schriftelijk en talig voldoende kunnen uitdrukken, onze werking kennen, zich vrij voelen om ons aan te schrijven, de problemen waarmee ze geconfronteerd worden zelf belangrijk genoeg achten om ons aan te schrijven, een geloof hebben in het feit dat de Commissie van Toezicht een verschil kan maken, etc. Het werken met steekproefonderzoeken maakt dat we (random, steekproefgewijs) een breed zicht krijgen op de detentieomstandigheden en ervaring daarvan van alle gedetineerden. Deze aanpak willen we verder uitbouwen en mogelijk ook meer structureel aanvullen met steekproefgewijze gesprekken met gevangenispersoneel om ook hun perspectief breed in beeld te krijgen.

Ten slotte willen we ook een thematisch onderzoek voeren naar de werking van de artsen. Heel wat klachten die we binnen krijgen hebben betrekking op de medische zorg. We zullen daartoe in het eerste semester van 2022 artsen uitnodigen op een maandvergadering (zowel gevangenisinterne artsen als artsen van buitenaf die af en toe werken in de gevangenis). Op die manier hopen we ook vanuit hun perspectief een beter zicht te krijgen op de medische hulpverlening en de wijze waarop het recht op gezondheidszorg heel concreet vorm krijgt binnen de gevangenis, welke knelpunten ook de artsen hierbij identificeren, etc.

Bijlage 1 : Vragenlijst steekproefbevragingen CvT Gent

Steekproefdagen – Gevangenis Gent

Datum: .....

Vleugel: .....

Cel: .....

1. Hoe lang ben je hier al?

Heb je al in andere gevangenissen gezeten? Kan je dit vergelijken?

.....
.....
.....

2. Contact PB's en directie

Heb je het gevoel dat je op een correcte manier behandeld wordt door de beambten? Wat zijn je ervaringen hiermee? Hoe verlopen sancties voor jou?

.....
.....
.....

3. Eten

Ben je tevreden met de maaltijden? Rekening met speciale noden (halal, vegetarisch)? Is het goed?

.....
.....
.....

4. Douchen en algemene hygiëne

Mag je altijd douchen wanneer je hier recht op hebt? Zijn de douches proper?
Krijg je alle middelen om jouw hygiëne te kunnen onderhouden?

.....
.....
.....

5. Bezoek

Wordt jouw bezoektijd gerespecteerd? Verloopt de bezoekadministratie correct?

.....
.....
.....

6. Werkhuizen

Hoe verloopt jouw verloning? Heb je de kans om te werken? Heb je het gevoel dat de wachtlijsten worden gerespecteerd? Worden voorkeuren gerespecteerd?

.....
.....
.....

7. Les, fitness, bib

Van welke faciliteiten maak je gebruik in de gevangenis? Verlopen die correct?
Ben je tevreden over het aanbod? Wat zou eventueel anders en beter kunnen?

.....
.....
.....

8. Wandeling

Krijg je altijd de kans om naar de wandeling te gaan? Op welke wandeling zit je?
Heb je een veilig gevoel?

.....

.....

.....

9. PSD en opvolging mentale toestand

Word je goed begeleid wanneer je het mentaal moeilijk hebt? Hoe vaak heb je
contact met de PSD? Volgen ze je op na begeleiding?

.....

.....

.....

10. Religie

Ben je gelovig? Kun je naar de erediensten en hoe frequent is dit? Kan je de
aalmoezenier of Imam goed bereiken?

.....

.....

.....

11. Kantine

Verloopt dit correct? Zijn de producten steeds binnen de houdbaarheidsdatum?
Zijn ze binnen de afgesproken termijn beschikbaar? Hoe verloopt de betaling?

.....

.....

.....

12. Infrastructuur/cel

Hoe is de conditie van jouw cel? Heb je alles wat normaal gezien standaard op de kamer staat? Zijn er concrete problemen? Heb je voldoende ruimte als je met meerdere gedetineerden op cel zit?

.....
.....
.....

Hoe verloopt het TV gebruik en betaling?

.....
.....
.....

13. Algemene tevredenheid

Open vraag of nog dingen toe te voegen?

.....
.....
.....
.....
.....